निम्न माध्यमिक तहको परीक्षाको उपलब्धिमा प्रभाव पार्ने तत्वहरु

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र संकाय, स्नातकोत्तर तह द्वितीय खण्ड शैक्षिक योजना तथा व्यवस्थापन विषयको आवश्यकता पूरा गर्नका लागि प्रस्तुत

शोध-पत्र

शोधकर्ता

दिनेशकुमार न्यौपाने

एम.एड.दोस्रो वर्ष

परीक्षा रोल नं. :२०४००२१

क्याम्पस रोल नं. : १०७

त्रि.वि.द.नं. २६/८७

शैक्षिक योजना तथा व्यवस्थापन विभाग

कन्काई बहुमुखी क्याम्पस

सुरुङ्गा, झापा

२०६८

त्रिभुवन विश्वविद्यालयबाट सम्बन्धन प्राप्त
कनकाई बहुमुखी क्याम्पस
सुरुङ्गा, झापा
फोन : ०२३५५०१५३
०२३५५०८५३
फ्याक्स : ०२३५५०८५३

च.नं
प.सं.
मिति :- ....

विषय : सिफारिस-पत्र ।

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र संकाय, शैक्षिक योजना तथा व्यवस्थापन विभाग कनकाई बहुमुखी क्याम्पस, सुरुङ्गा अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह एम. एड. द्वितीय वर्षका विद्यार्थी **श्री दिनेशकुमार न्यौपानेले ‘सुनसरी जिल्लाको निम्न माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ८) को परीक्षाको उपलब्धिमा प्रभाव पार्ने तत्वहरु : एक अध्ययन’** शीर्षकमा प्रस्तुत गर्नुभएको शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । निकै मेहनत र परिश्रमपूर्वक तयार पारिएको यस स्वतन्त्र शोधकार्यबाट म पूर्ण सन्तुष्ट छु र यसको आवश्यक मूल्याङ्कनको लागि सिफारिश गर्दछु ।

(उप प्राध्यापक मोहनप्रसाद ओली)
शोध निर्देशक

त्रिभुवन विश्वविद्यालयबाट सम्बन्धन प्राप्त
कनकाई बहुमुखी क्याम्पस
सुरुङ्गा, झापा
फोन : ०२३५५०१५३
०२३५५०८५३
फ्याक्स : ०२३५५०८५३

च.नं
प.सं.
मिति :- ………………

विषय : स्वीकृति-पत्र ।

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र संकाय, कनकाई बहुमुखी क्याम्पस, सुरुङ्गा झापाको शैक्षिक योजना तथा व्यवस्थापन विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह एम. एड. द्वितीय वर्षमा Ed. 598 को आंशिक आवश्यकता पूरा गर्नका लागि **श्री दिनेशकुमार न्यौपाने**ले **'सुनसरी जिल्लाको निम्न माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ८) को परीक्षाको उपलब्धिमा प्रभाव पार्ने तत्वहरु : एक अध्ययन '** शीर्षकमा प्रस्तुत गर्नुभएको यो शोधपत्रलाई मूल्याङ्कन गरी स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

क. सं.	नाम	पद	हस्ताक्षर
१.		विभागीय प्रमुख	
२.	मोहनप्रसाद ओली	शोध निर्देशक	
३.		बाह्य परीक्षक	

कृतज्ञता

शैक्षिक क्षेत्रमा उच्चस्तरको जनशक्ति उत्पादन गर्ने तथा तालिमप्राप्त शिक्षक उत्पादन गर्ने लक्ष्य लिई त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र संकाय कनकाई बहुमुखी क्याम्पस सुरुङ्गा, झापामा सञ्चालित स्नातकोत्तर तह एम. एड. द्वितीय वर्षको Ed. 598 विषयमा प्रायोगिक ज्ञान दिई व्यवहारमा निपूण बनाउन गरिएको यो शोधकार्यका लागि आफ्नो समयको व्यस्तताका साथ आद्योपान्त निर्देशन, मार्गदर्शन र सल्लाह सुझाव प्रदान गर्नुहुने आदरणीय गुरु श्री मोहनप्रसाद ओलीप्रति हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु ।

शोधपत्रको शीर्षक छनोट, प्रस्तावनाको प्रारम्भिक स्वरुप हेरी आवश्यक सल्लाह सुझाव दिनुहुने विभागीय प्रमुख श्री आशा शर्मा शिवाकोटीज्यू तथा कार्य सम्पादनका लागि सहज वातावरण तयार पारिदिनुहुने आदरणीय क्याम्पस प्रमुख श्री टंकबहादुर कार्कीज्यूप्रति कृतज्ञता प्रकट गर्दछु ।

अध्ययन कार्यलाई आवश्यक पर्ने यथार्थ तथ्याङ्क र जानकारी उपलब्ध गराई सहयोग पुऱ्याउनु हुने प्रधानाध्यापक, शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक सवैलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । पारिवारिक जिम्मेवारी वहन गरी मेरो अध्ययन कार्यलाई मार्ग प्रशस्त गरिदिने मेरी जीवनसाथी श्रीमती प्रतिमा न्यौपाने, छोरा प्रवेश न्यौपानेलाई स्मरण गर्न चाहन्छु । यसै गरी अध्ययन कार्यमा हौसला, प्रेरणा प्रदान गर्नुहुने साथीहरु श्री भूपेन्द्र कोइराला तथा श्री दामोदर फुयललाई मित्रताको फराकिलो बन्धनमा लिएको छु । अन्त्यमा शोधपत्रलाई कम्प्युटर डिजाइन एवं प्रिण्ट गरी सहयोग पुऱ्याउने खनाल कम्युनिकेशन, बिर्तामोड तथा त्यसका सञ्चालक श्री चेतामणि खनाललाई धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

२०६८ आश्विन

दिनेशकुमार न्यौपाने

शोध सार

निम्न माध्यमिक तहको परीक्षाको उपलब्धिमा प्रभाव पार्ने तत्वहरु शीर्षक राखी गरिएको यस अध्ययनलाई सामूदायिक र संस्थागत निम्न माध्यमिक तह सञ्चालन भएका विद्यालयहरुमा केन्द्रित गरिएको छ । निम्न माध्यमिक शिक्षा उत्तीर्ण परीक्षा परिणाम न्यून तथा उच्च हुनेका कारणहरु खोज्ने र नतिजा उच्च बनाउनका लागि आव्शयक सुझाव प्रस्तुत गर्ने यस शोधको मूख्य उद्देश्य रहेको छ ।

जिल्लामा कायम रहेका चौधवटा स्रोतकेन्द्र अन्तर्गतका विद्यालयहरुलाई समान प्रतिनिधित्व गराउन गोलाप्रथाद्वारा १/१ वटा नमूना विद्यालय छनौट गरी विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष, प्रधानाध्यापक र शिक्षकहरुलाई लिखित खुल्ला प्रश्नावली भर्न लगाई तथ्याङ्क संकलन गरिएको छ । प्रकाशित तथा अप्रकाशित दस्तावेजको अध्ययन, अन्तर्वार्ता र छलफलको माध्यमबाट प्राप्त भएको सूचनालाई उपयोग गरी तथ्याङ्कको प्रस्तुतीकरण र विश्लेषण प्रक्रियामा साधारण अंक गणितिय तथा तथ्याङ्कीय विधिको प्रयोग गरी तुलना, व्याख्या र विश्लेषण गरिएको छ ।

प्राप्त भएका सूचना तथा विवरणहरुलाई विश्लेषण गर्दा विद्यालयमा कार्यरत मौजुदा जनशक्तिहरुमा व्यवस्थापकीय सीपको अभाव, जिम्मेवारी वोधको कमि, नीतिगत रुपमा उल्लेख भए अनुरुप हुनुपर्ने शिक्षकको व्यवस्था हुन नसकेको तथा न्यूनतम भौतिक र शैक्षिक समाग्रीको व्यवस्था नभएको कारणले परीक्षा परिणाममा प्रभाव पारेको पाइएको छ ।

यस शोधकार्यबाट प्राप्त मुख्य समस्याहरुलाई व्यवस्थापन र न्यूनिकरण गर्ने शिक्षाको नीति निर्माता तह, कार्यान्वयन तह र अनुसन्धान तहका लागि उपयुक्त हुने सुझावहरु यस शोधपत्रमा उल्लेख गरिएको छ । मूख्य गरेर विद्यालयको स्थानीय व्यवस्थापन सुधार्नका लागि नेतृत्वसीप सम्बन्धित गोष्ठी, कार्यशाला र तालिमको व्यवस्थापन गर्नुपर्ने देखिन्छ । यसै गरी नीति निर्माण तहले विद्यालयको अनुमति तथा स्वीकृती दिँदा न्यूनतम शर्त पुरा गरेको आधारमा मात्र दिनुपर्ने र पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक वालमैत्री बनाउने व्यवस्था गर्नु पर्दछ ।

विषय सूची

		पेज
	परिच्छेद एक : परिचय	
१.१.	अध्ययनको पृष्ठभूमि	१
१.२	समस्याको कथन	४
१.३	अध्ययनको औचित्य	४
१.४	अध्ययनको उद्देश्य	५
१.५	अनुसन्धानात्मक प्रश्नहरू	५
१.६	अध्ययनको परिसीमा	६
१.७	अध्ययनमा प्रयुक्त शब्दहरुको परिभाषा	६
	परिच्छेद दुई : सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन तथा सैद्धान्तिक खाका	
२.१	सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन	७
२.२	अध्ययनको सैद्धान्तिक खाका	१०
२.३	शैक्षिक उपादेयता	११
	परिच्छेद तीन : अध्ययन विधि	
३.१	अनुसन्धानात्मक ढाँचा	१३
३.२	नमूना जनसंख्या	१३
३.३	नमूना छनौटका आधार	१३
३.४	अध्ययनका साधनहरु	१४
३.४.१	अन्तर्वार्ता	१४
३.४.२	छलफल	१४
३.४.३	प्रश्नावली	१४
३.५	तथ्याङ्कको स्रोत	१४
३.५.१	प्राथमिक स्रोत	१४
३.५.२	द्वितीय स्रोत	१४
३.६	तथ्याङ्क संकलन प्रक्रिया	१५
३.७	तथ्याङ्क विश्लेषण प्रक्रिया	१५
	परिच्छेद चार : तथ्याङ्कको विश्लेषण र व्याख्या	
४.१.१.	सुनसरी जिल्लाको निम्न माध्यमिक शिक्षा उत्तीर्ण परीक्षाको नतिजाको तुलनात्मक विवरण :	१६
४.१.२.	नमुना विद्यालयहरुको विगत तीन वर्षको उत्तीर्ण दर	१७

४.१.३ नमुना विद्यालयको विषयगत उत्तीर्ण दर १९
४.१.४ शिक्षक तालिम र विद्यार्थी उत्तीर्ण दर २०
४.१.५ शिक्षक सङ्ख्या र परीक्षा परिणाम २०
४.१.६ छनौटमा परेका विद्यालयहरुको तुलनात्मक विवरण २१
४.२. सुनसरी जिल्लाको नि.मा.शि.उत्तीर्ण परीक्षा सम्बन्धमा प्राप्त प्रतिक्रिया २१
४.२.१ व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षहरुको प्रतिक्रिया २२
४.२.२ प्रधानअध्यापकबाट प्राप्त प्रतिक्रिया २५
४.२..३ शिक्षकहरुबाट प्राप्त प्रतिक्रियाहरु ३३

परिच्छेद पाँच : प्राप्ति, निष्कर्ष र सुझावहरु

५.१. प्राप्ति ३९
५.२. निष्कर्ष ४१
५.३. सुझावहरु ४२
५.३.१ कार्यान्वयन तह ४३
५.३.२ नीति निर्माण तह ४४
५.३.३ अनुसन्धानात्मक तह ४३

सन्दर्भ सामग्री

अनुसूचीहरु

तालिका सूची

		पेज
तालिका १	विगत तीन वर्षका नि. मा. शि. परीक्षाको नतिजा विवरण	१८
तालिका २	विद्यार्थी उत्तीर्ण दर	१९
तालिका ३	विषयगत उत्तीर्ण दर	२१
तालिका ४	शिक्षक तालिम र विद्यार्थी उत्तीर्ण दर	२२
तालिका ५	शिक्षक संख्या र उत्तीर्ण प्रतिशत	२३
तालिका ६	बिना दरवन्दी पठनपाठनको स्थिति	२४
तालिका ७	नतिजा न्यून हुनुमा जिम्मेवारी विवरण	२६
तालिका ८	प्र.अ. को अनुभव विवरण	२८
तालिका ९	प्र.अ.को योग्यता विवरण	२८
तालिका १०	प्र.अ.को तालिम विवरण	२९
तालिका ११	नमुना छनौटमा परेका प्र.अ. कार्यरत रहेका विद्यालय विवरण	२९
तालिका १२	निम्न माध्यमिक शिक्षक संख्या विवरण	३०
तालिका १३	शिक्षक तालिम विवरण	३०
तालिका १४	न्यून दरवन्दीमा अध्यापनको विवरण	३१
तालिका १५	विद्यालयको नतिजा विवरण	३१
तालिका १६	विद्यार्थी उत्तीर्ण दर विवरण	३२
तालिका १७	परीक्षा परिणामको विश्लेषण विवरण	३२
तालिका १८	नतिजा न्यून हुनुमा जिम्मेवारको विवरण	३३
तालिका १९	न्यून नतिजा र जिम्मेवारी विवरण	३७

चित्र सूची

		पेज
चित्र १	विद्यार्थी उत्तीर्ण प्रतिशत	१८
चित्र २	विद्यार्थी उत्तीर्ण दर	१९
चित्र ३	विद्यार्थी उत्तीर्ण दर	२०